

ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. (131)

וגם כאן דנה הגמרא, מאי כהלכתה? מה בא התנא לרבות?

ומבאר הגמרא: אמר רב הירש: והוא שעשאה לצל סוכה. [וכמו שתירצה הגמרא לעיל].

ומה שאמר התנא "סוכה מכל מקום", לאתויי מאי אתא?

מבאר הגמרא: אתא לאתויי סוכת גנב"ך, שהיא גרועה יותר מסוכת קרב"ש, מטעם שיתבאר להלן, ולמרות זאת היא כשרה.

ומבאר עתה הגמרא במה חלוקות שתי הברייתות:

האי תנא, התנא של הברייתא הראשונה, דסוכת גנב"ך — אלימא ליה, להכשיר את סוכת גנב"ך יותר מסוכת קרב"ש, משום דקביעי, שעשויות למשך זמן רב. מה שאין כן סוכת קרב"ש, שאינה עשויה אלא לזמן קצר, כיון שאינם רועים בהמותיהם תמיד באותו מקום, והיה מקום לומר שאין היא חשובה דירה כלל. ולכן קא תנא "סוכה מכל מקום", לאתויי קרב"ש, שהן סוכות פחותות יותר, משום דלא קביעי.

והאי תנא, התנא של הברייתא השניה, דסוכת קרב"ש — אלימא ליה להכשיר את סוכת קרב"ש יותר מסוכת גנב"ך, מפני שהעושין אותה בני חיובא נינהו, (132) שעשאוה יהודים המחוייבים במצות סוכה, ולכן תנא "סוכה מכל מקום", שהיא פחותה יותר, לאתויי סוכת גנב"ך, שהעושין אותה לא בני חיובא נינהו ומכל מקום היא כשרה.

מתניתין:

במשנה שלפנינו נחלקו התנאים, האם צריך שתהיה הסוכה עשויה לשם חג, או די בסוכה שעשאה לשם צל.

סוכה ישנה, שעשאה להגן מפני החמה בימות הקיץ, ולא עשאה לשם חג, בית שמאי פוסלין, היות ולשיטתם צריך לעשות את הסוכה בכוונה תחילה לשם חג.

ובית הלל מכשירין, ולא הצריכו שיעשה את סוכתו לשם חג דוקא, אלא כל שעשאה לשם צל, הרי היא כשרה, ולהלן יתבאר טעמם. (133)

ודאי לא ניכר שיושב בהם לשם מצות סוכה.

132. "סוכת בהמה", פירוש, שעשאה אדם לצורך בהמה [לבוש סימן תרל"ה]. ובספר גיליוני הש"ס כתב, שמדובר בסוכה הנעשית על ידי בהמה, והוכיח כן מתשובת הרשב"א חלק ג סימן רנט.

133. וכתבו התוספות [ד"ה סוכה, על פי

רבינו תם [הובא ברא"ש סימן יב], סוכה העשויה "כהלכתה", היינו, שלא נתן עליה סיכוך הרבה עד שאין הגשמים נכנסים לתוכה.

131. כתב הערוך לנר: נראה לומר, שרבי מאיר הפוסל סוכת היוצרים חולק על הברייתא האלו, שהרי לפי דבריו, כל שאין ניכר הדבר שיושב בה לשם מצות סוכה, הרי היא פסולה, [לפי ביאורו של רש"י שם], וסוכת גנב"ך ורקב"ש,

ודנה המשנה: **ואיזו היא סוכה ישנה**, שבה נחלקו בית שמאי ובית הלל?

כל שעשאה קודם לחג שלשים יום. (134) אז ודאי לא היתה דעתו בעת עשיית הסוכה, שישב בה בחג הסוכות. אבל אם עשאה תוך

שלושים יום לחג, הרי היא כשרה, לפי שנהגו ישראל לדרוש ולעסוק בהלכות החג שלושים יום קודם החג, (135) וודאי העושה סוכה בזמן זה, זכור הוא שעליו לעשות סוכה, והיתה דעתו לעשותה גם לשם החג. **אבל אם עשאה בפירוש לשם חג, אפילו**

הירושלמי]: כי גם לדעת בית הלל, אין הסוכה כשרה ללא עשייה לשם חג כלל, עד שיחדש בה דבר בגוף הסכך לשם חג. ויעשה זאת באחד משני האופנים: או יניח במקום אחד מן הגג סכך רחב טפח על טפח, לשם חג, או יניח סכך, אפילו כל שהוא, על פני כל אורכה או רוחבה של הסוכה.

ובטעם הדבר, כתב המשנה ברורה: הגם שלא הצריכו בית הלל סוכה העשויה לשם חג, חששו חכמים, שמא יבואו להתיר אפילו סוכה שעשאה מתחילה לשם דירה, וסוכה זו פסולה מדאורייתא, לכן, תקנו חכמים שיחדש בה דבר לשם חג. אבל מעיקר הדין סוכה העשויה לשם צל כשרה, גם אם לא חידש בה דבר.

ודנו הפוסקים: האם דברי הירושלמי האלו הן לעיכובא, ואם לא יחדש דבר בגוף הסכך, לא יצא ידי חובתו, או שאינן אלא לכתחילה, למצוה בעלמא. ובבית יוסף נקט, שנחלקו בזה הראשונים. לדעת הר"ן, כל דברי הירושלמי הן רק לכתחילה. אבל מדברי התוספות והרא"ש משמע, שהלכה זו מעכבת בקיום המצוה, ואם לא יחדש בה דבר, לא יצא ידי חובתו. שכן כתבו, שגם לבית הלל יש נפקא מינה בכך שאם עשאה בתחילת השנה לשם חג כשרה, שאין צריך לחדש בה דבר. ומשמע שהלכה זו מעכבת בקיום המצוה. [וראה מה שכתבנו בזה בהערות על התוספות].

אבל המגן אברהם שם חולק על דברי הבית יוסף, וכתב, שלדעת כל הראשונים, לא נאמרה הלכה זו לעיכובא, אלא למצוה בעלמא.

134. וכוונת המשנה לומר, שגם בית שמאי מודים לבית הלל, בסוכה שעשאה תוך שלושים יום לחג, דהסוכה כשרה, כיון שדעתו לעשותה לשם חג, כך נראה מפירוש רש"י. אבל הריטב"א כתב [לעיל ב א] בשם יש מפרשים, שהתנא לא בא לפרש את דברי בית שמאי, אלא את דברי בית הלל. וכך היתה כוונתו לומר: איזו היא סוכה ישנה, שהיא כשרה לדעת בית הלל, כל שעשאה תוך ל' יום לחג. אבל לדעת בית שמאי, גם אם עשאה תוך שלושים יום לחג, אם לא כיוון בעת עשייתו בפירוש לשם חג, הסוכה פסולה.

ומוסיף שם הריטב"א ומבאר את דברי המשנה לשיטה זו: איזו היא סוכה ישנה, בה מודים בית הלל לבית שמאי, ופסולה היא לדעת כולם, כל שעשאה קודם לחג שלושים יום. אבל אם עשאה תוך שלושים יום לחג, הרי היא כשרה לדעת בית הלל, ופסולה לשיטת בית שמאי.

135. ומקור המנהג, ראה ילקוט שמעוני פרשת בהעלותך [רמז תשיט]: "שואלין ודורשין בהלכות הפסח, קודם הפסח שלשים יום. שהרי משה עומד בפסח ראשון, ומזהיר על פסח שני, [שהוא שלושים יום לאחר פסח ראשון], שנאמר, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, וכתוב, ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם". ומוכח מדברי רש"י, שלא נאמרה הלכה זו קודם הפסח דוקא, אלא גם קודם חג הסוכות. וראה ילקוט מפרשים.

עשאה מתחילת השנה, הרי היא כשרה אף לדעת בית שמאי.

ומבאר הגמרא: החווא קרא, מיבעי ליה לדעת בית הלל, לכדרב ששת.

גמרא:

עתה דנה הגמרא, מהו המקור לדינם של בית שמאי, המצריכים סוכה העשויה לשם חג:

מאי טעמא דבית שמאי, הפוסלים סוכה ישנה?

אמר קרא: "חג הסוכות שבעת ימים לה". ומלשון הפסוק "סוכות לה" דרשו חכמים: סוכה העשויה לשם חג, בעינן. והיינו, שצריך לעשותה לשם מצות המלך.⁽¹³⁶⁾

ודנה הגמרא: ובית הלל, כיצד הם מפרשים את הפסוק?

דאמר רב ששת משום רבי עקיבא: מניין לעצי סוכה, שאסורין בהנאה כל שבעה ימי הסוכות,⁽¹³⁷⁾

תלמוד לומר, "חג הסוכות שבעת ימים לה".

ותניא: רבי יהודה בן בתירה אומר: כשם שחל שם שמים [כלומר חלה קדושה] על שלמי החגיגה, לאוסרן באכילה ובהנאה עד לאחר הקטרת האימורים, ואף לאחר מכן אינם אלא כזוכים משולחן גבוה, כעבד הנוטל פרס מרבו.

כך חל שם שמים על הסוכה,⁽¹³⁸⁾ ואסור להנות מעציה כל שבעת ימי הסוכות.⁽¹³⁹⁾

שנאמר, "חג הסוכות שבעת ימים לה",

136. אלו דברי רש"י. ומבואר בדבריו, שאין הלימוד מהמילים "חג הסוכות", אלא מ"סוכות לה". וסבר רש"י, שתיבת "חג" אינה מיותרת, שכן הדרך לכתוב בכל מקום, "חג המצות חג השבועות וחג הסוכות". וגם למסקנת הגמרא, לא למדים מ"חג הסוכות", אלא מ"תעשה", פני יהושע.

137. כתב הט"ז, שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא בסכך, אבל את הדפנות גם לשיטת בית שמאי אין צריך לעשות לשם חג, ואין בזה פסול סוכה ישנה. ובשפת אמת כתב, שדין זה תלוי במחלוקת הראשונים, האם קדושת עצי הסוכה חלה רק בסכך, או גם בדפנות. דעת הרא"ש, שכל האיסור הוא רק על עצי הסכך, ולא על הדפנות. ואילו לדעת הרמב"ם, [הלכות סוכה פרק טו], גם הדפנות אסורות בהנאה. [אמנם יש לפקפק בזה, שהרי גם לבית הלל

שאינן צריך לעשות סוכה לשם חג, אסורים עצי סוכה בהנאה כל שבעה. ומוכח שקדושת עצי סוכה אינה תלויה בהכרח בעשייה לשם חג. אלא שלמד השפת אמת, שיסוד מחלוקת הרמב"ם והרא"ש הוא, האם דיני הסוכה חלים רק על הסכך או גם על הדפנות].

138. נחלקו הפוסקים מה מקדש את הסוכה, עשייתה לשם חג, או הישיבה בה לשם מצוה. וראה מגן אברהם סימן תרלח ס"ק ב, ובילקוט מפרשים.

139. כתבו התוספות, שעצי הסוכה אינם אסורים בהנאה, אלא בזמן שהסוכה קיימת. אבל אם נפלה הסוכה בתוך החג, ובטלה מצוותה, עצי הסוכה אינם אסורים בהנאה אלא מדרבנן. ורבינו תם כתב, שגם בזמן שהסוכה עומדת, לא נאסרו כל עצי הסוכה, אלא רק כדי שיעור הכשר

ודרשו חכמים: **מה "חג", כמו שקרבן חגיגה קודש הוא לה, אף סוכה קדושה לה.** (140)

ומקשה הגמרא: **ובית שמאי נמי, מיבעי ליה פסוק זה להכי?**

ומתרצת הגמרא: **אין הכי נמי! אכן, גם בית שמאי לומדים מפסוק זה שעצי סוכה אסורים בהנאה כל שבעת ימי החג.**

ומבאר הגמרא: **אלא מאי טעמייהו דבית שמאי המצריכים סוכה העשויה לשם חג?**

כתיב קרא אחרינא, "חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים", סרס המקרא ודרשהו כך: **"סוכות תעשה לחג".** ומכאן למדו בית שמאי שסוכה העשויה לשם חג בעינן.

עתה דנה הגמרא: **ובית הלל, מה הם למדו מפסוק זה?**

ומבאר הגמרא: **ההוא קרא, מיבעי ליה ללמוד ממנו שעושין סוכה בחולו של מועד,** [אם לא עשאה קודם החג]. וכך היא כוונת הכתוב, **"חג הסוכות תעשה",** היינו, תוך כדי חג הסוכות, תעשה. (141)

ומבאר הגמרא: **ובית שמאי, שלא למדו מהפסוק דין זה, הוא משום דפכירא להו**

כרבי אליעזר, דאמר: אין עושין סוכה בחולו של מועד. (142) היות והוא דורש את הפסוק, **"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים",** עשה סוכה הראויה לשבעה ימים. ואם יעשה את סוכתו בתוך החג, היא לא תהיה ראויה לשמשו שבעה ימים.

וסברה הגמרא, כי בית הלל שאינם מצריכים סוכה העשויה לשם חג, אמרו את דינם גם לגבי עשיית ציצית וכדומה, ואינם מצריכים שתהיה עשיית הציצית לשם מצוה.

ומקשה הגמרא: **ובית הלל, וכי לית להו דרב יהודה אמר רב?**

דאמר רב יהודה אמר רב: אם לא תלה ציציות בארבע כנפות בגדו, אלא עשאה לציצית מן הקוצין, הקשרים העשויים בסוף חוטי השתי קרויים קוצים, על שם שבולטים הם כקוצים. ואם עשה מהם, בהיותם מחוברים לבגד, גדיל של ציצית.

או עשאה לציצית מן הנימין, כגון טלית שתפרוה, או עשו בה אימרא במחט, וראשי חוטי התפירה תלויים בה, ומהחוטים הללו עשה גדיל של ציצית.

או שעשאה מן הגרדין, מהחוטים התלויים בסוף הטלית, שהם מותר האריגה, אם עשה

סוכה, שהן ז' טפחים על ז' טפחים, אבל שאר עצי הסוכה לא נאסרו בהנאה אלא מדרבנן.

140. וכתבו התוספות: לולי שהקשה התורה סוכה לקרבן חגיגה, גם לדעת רבי יהודה בן בתירא, היינו לומדים מהפסוק שצריך לעשות את הסוכה לשם חג.

141. תוספות רי"ד.

142. ובפשטות כוונת הגמרא לומר, שלדעת בית שמאי הפסוק מיותר, כיון שלשיטתם אין עושין סוכה בחולו של מועד.

וצריך עיון, הרי רבי אליעזר למד את דינו שאין עושין סוכה בחולו של מועד, מפסוק זה עצמו, כמבואר להלן בדף כז ב, "מאי טעמא דרבי אליעזר, אמר קרא, חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, עשה סוכה הראויה לשבעה". ואם

מהם בעודם מחוברים, כריכות וקשרים.

פסולה הציצית, היות והיו חוטים אלו תלויים בבגד משעת האריגה, ולא נתלו בו לשם ציצית, ואין כאן עשייה לשמה.

אבל אם עשה את הציצית מן הסיפון, מפקעות של חוט, הרי היא **כשרה**. שהרי כשנתלו החוטים בבגד, לשם מצות ציצית נתלו. ואף שלא היתה טוויית החוטים לשם מצות ציצית, נחשבת היא עשייה לשמה, לפי שאין הטויה חלק מעשיית הציצית, ולא הקפידה התורה אלא שתלית החוטים בבגד תעשה לשם מצות ציצית.

והוסיף רב יהודה ואמר: **כי אמריתה** כאשר אמרתי שמועה זו של רב, שלא צריך לטוות את החוטים לשם מצות ציצית, **קמיה דשמואל**, חלק על זה שמואל, **ואמר לי: אף**

אם עשאה מן הסיפון נמי פסולה, היות דבעינן טויה לשמה.

ומכל מקום מבואר, כי בין לרב, ובין לשמואל, (143) צריך לתלות את חוטי הציצית לשם מצות ציצית, אם כן **חכי נמי, נבעיא סוכה עשויה לשמה?!**

ומתרתת הגמרא: **שאני התב**, בציצית, **דאמר קרא, "גדילים תעשה לך"**, ודרשו חכמים, **"לך"**, לשם חובך, אבל לענין עשיית סוכה, לא חדשה התורה שיש לעשותה לשם חג דוקא. (144)

ומקשה הגמרא: **הכא נמי**, נאמר לגבי סוכה, **"חג הסוכות תעשה לך"**, ומשמע, **"לך" לשם חובך?!**

ומתרתת הגמרא: **ההוא "לך"**, שנאמר לגבי מצות סוכה, **מובעי ליה**, ללמוד למעוטי סוכה גזולה. (145) וכך למדו חכמים: **"חג**

כן גם לרבי אליעזר פסוק זה אינו מיותר! ומבאר הריטב"א, שלדעת בית שמאי ניתן ללמוד את שני הדינים מאותו הפסוק. והיינו, מ"חג הסוכות" למדו בית שמאי, עשה סוכה לשם חג, ומ"שבעת ימים" למדו, שצריך לעשות סוכה שתשמש כל שבעת ימי החג.

143. רש"י לא גרס "אלמא" בעינן טויה לשמה. וטעמו הוא, היות ולפי גרסא זו משמע שקושית הגמרא היא רק מדברי שמואל, ולפי האמת יש להקשות גם מדברי רב, שהרי אף הוא סבר שצריך עשייה לשמה. אמנם, הבעל המאור, והרמב"ן במלחמות כתבו, שכל קושית הגמרא היא רק מדברי שמואל, ולשיטתם לא סבר רב שצריך עשייה לשמה, אלא כך אמר רב לשיטתם: ציצית שעשאה מהצמר הנאחו בקוצים

כשהצאן רובצים ביניהם, או מנימים הנתלשים מהבהמה, פסולה. וטעם הפסול הוא, משום שנאמר "ציצית הכנף", ולמדו מכאן חכמים, שצריך ציצית שהיא ממין הכנף, ומינים אלו אינם ראויים לעשות מהם בגד, ואינם מין כנף. ולפי דבריהם, אכן, לא מצינו בדברי רב שהצריך "עשייה לשמה", וראה ילקוט מפרשים.

144. אבל המקשן הבין, שדין זה אינו מיוחד בציצית, אלא כל מצוה שיש בה עשייה, צריך שתהיה העשייה לשמה, פני יהושע.

145. הקשו התוספות [ד"ה ההוא]: מדוע צריך פסוק לפסול סוכה גזולה, הרי גם לולא הפסוק יש לפסולה, משום "מצוה הבאה בעבירה"? ותרצו התוספות, דהפסול של מצוה הבאה

הסוכות תעשה לך" – משלך, פרט לסוכה גזולה.

ומקשה הגמרא: **התם נמי**, לגבי מצות ציצית, נמי **מיבעי ליה** את הפסוק "גדילים תעשה לך", **למעוטי ציצית גזולה?**

ומתרצת הגמרא: **התם בציצית כתיב קרא אחרינא**, "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם", ודרשו חכמים: "להם" – **משלהם**, שלא תהא הציצית גזולה. ולכן הפסוק "גדילים תעשה לך" מיותר, ואפשר לדורשו כדלעיל, "גדילים תעשה לך" – לשם חובך, שתהא עשייה לשמה.

מתניתין:

ט-ב

משנתנו מביאה שני אופנים, אשר בהם, גם כשהסוכה עצמה עשויה כהלכתה, היא פסולה מחמת המיקום בו היא עומדת:

א. העושה סוכתו תחת האילן, והאילן צילתו מרובה מחמתו, כך שרוב שטח הסוכה מוצל על ידי האילן, נחשבת הסוכה **כאילו עשאה בתוך הבית**, ופסולה. והלכה זו, היא גם אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה, והיא אינה זקוקה לתוספת צל מהאילן.⁽¹⁴⁶⁾

ב. סוכה הנמצאת על גבי סוכה אחרת,

הסוכה שתחתיו פסולה, [כמבואר בגמרא להלן]. והקשה מהרש"א, דהתוספות סתרו דבריהם להלן דף י א ד"ה פירס עליה סדין], שם כתבו ה**תוספות**, שאם פרס סדין על גבי סוכתו, ובלא הסדין גם היתה הסוכה צילתה מרובה מחמתה, צל הסדין אינו פוסל את הסוכה, לפי שהסוכה לא זקוקה לו כדי שיהיה צילתה מרובה מחמתה. וז"ל כן כתבו ה**תוספות**, שאפילו אם צילתה של הסוכה מרובה מחמתה, צל האילן פוסל את הסוכה שתחתיו?!

וכתב המהרש"א לחלק, בין אם הסוכה קדמה לאילן, או האילן קדם לסוכה. אם האילן קדם לסוכה, הסוכה פסולה על אף שהיא אינה זקוקה לצילו של האילן. אבל אם הסוכה קדמה לאילן, כיון שבלא צל האילן או הסדין צילתה מרובה מחמתה, הרי היא כשרה. והסברא בזה היא, משום שכאשר הסוכה אינה צריכה את צל האילן אין שום משמעות לצל האילן, והוא אינו משמש לכולם, ולפיכך אין האילן פוסל את הסוכה. וסברא זו שייכת רק כאשר הסוכה קדמה לאילן, וכשאל האילן כבר היתה מסוככת כהלכתה, אבל אם האילן קדם לסוכה, יש לומר

בעבירה הוא רק מדרבנן, ולכן צריך פסוק מיוחד ללמדנו שסוכה זו פסולה גם מדאורייתא.

אבל הריטב"א כתב בדעת ה**תוספות**, שפסול מצוה הבאה בעבירה הוא מדאורייתא, אבל דין זה נאמר רק בקרבן גזול, ולולב גזול שבאים לרצות, [קרבן בא לכפרה על חטא, ולולב בא לעצור טללים רעים], לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, אבל בשאר מצוות, פסול מצוה הבאה בעבירה הוא רק מדרבנן.

והריטב"א חולק בזה על ה**תוספות**, ולדעתו מצוה הבאה בעבירה הוא פסול דאורייתא בכל המצוות. והטעם לכך שצריך פסוק מיוחד ללמדנו לפסול סוכה גזולה, הוא משום שהיה מקום לומר, שכשם שהתירה התורה סוכה שאולה, כך התירה סוכה גזולה, כיון שלא באה מצוה זו כדי לרצות. קא משמע לן קרא, שמכל מקום פסולה הסוכה משום מצוה הבאה בעבירה.

146. כך היא שיטת ה**תוספות** [ד"ה הא קמצטרף], שאפילו היתה הסוכה צילתה מרובה מחמתה, אם האילן צילתו מרובה מחמתו,